
Het Russisch-religieuze van Dostojewski

*Soms kom ik mensen tegen die zeggen: „Dostojewski? Niets voor mij!” Zij vinden hem en andere Russische schrijvers langdradig. Hun romans zouden ingewikkeld zijn, ook komen er zo veel personen in voor. Dit alles is op zichzelf juist. Hoewel Dostojewski ook kleine romans en korte verhalen heeft geschreven, zijn de bekendste romans, als *Misdaad en Straf* (ook wel vertaald onder de titel *Schuld en Boete*), *De Idiot*, *Boze Geesten*, *De Jongeling* en *De Gebroeders Karamazov* enorme pillen.*

door dr. H. E. S. Woldring

Misschien kan ik de genoemde bezwaren tegen Dostojewski enigszins afzwakken met het argument dat hij een ethisch schrijver is. Je zou hem, een beetje riskant, kunnen typeren als een *ethisch genie*. Ik zal proberen deze kwalifikatie uit te leggen.

In de eerste plaats bestaat er tussen Dostojewski als romanschrijver en de door hem uitgebeelde romanfiguren een ethische verhouding. Dat wil zeggen een betrekking van liefde en trouw. Hij beschrijft de mensen in zijn romans uitgebreid, hij tekent hun karakters, gevoelens en overwegingen. Of het nu een sympathieke held of een grote schoft betreft, hij krijgt het volle pond, hij komt altijd tot zijn recht.

In de loop van het verhaal worden de romanfiguren steeds scherper uitgebeeld. De lezer maakt in de romans van Dostojewski diepgaand met de romanfiguren kennis. Het is dan ook geen wonder dat psychologen zich intensief met zijn romans hebben beziggehouden. Dostojewski weet mensen scherp te tekenen en raak te typeren, maar dat is niet alles. Hij peilt het mensenleven niet slechts in de diepte, hij peilt het leven ook naar zijn „uiterste grenzen”. Vooral in zijn grote romans komen de grenzen van het leven in zicht. Deze verhalen worden inderdaad gekenmerkt door veel personen, snel wisselende situaties, intriges, dramatische en kluchtige voorvallen, spel en ernst, vreugde en verdriet, maar uiteindelijk komen de konsekwenties van de handelingen in zicht, uiteindelijk wordt alles in de sfeer van de allerlaatste ernst geplaatst: leven en dood. Bij Dostojewski trilt het leven in de spanning tussen zonde en genade. Na de keus tussen die twee blijkt dat de konsekwenties uiteindelijk onvermijdelijk zijn. In bijbelse woorden uitgedrukt: *wie rein is wordt nog reiner, wie vuil is wordt nog vuiler*.

In de tweede plaats bestaat er een ethische

betrekking tussen Dostojewski en zijn lezers. Tijdens het overdenken en schrijven van zijn romans had hij de Russen van zijn tijd voor ogen. Hij hield van zijn volk en wilde het iets vertellen, hij had een boodschap.

Dit onderwerp heeft prof. dr. J. Verkuyl behandeld in zijn onlangs verschenen boek „*Dostojewski's visie op de mens*”. De centrale vragen die prof. Verkuyl in dit boek stelt, zijn: wat is de boodschap van Dostojewski en wat is de aktualiteit van deze

boodschap?

Prof. Verkuyl heeft de romans van Dostojewski gebruikt in dienst van de evangelieverkondiging. Hij is van mening dat hij Dostojewski voor dit doel niet heeft misbruikt. Dostojewski zelf wilde namelijk een prediker en een getuige van Christus zijn.

Verkuyl schrijft dat in Dostojewski's werk de mensenwereld zich bevindt tussen *het rijk van God* en *het rijk der demonen*. Door beide rijken wordt de mensenwereld beïnvloed. De mensenzijel en de relaties tussen de mensen onderling vormen een slagveld van de strijd tussen deze twee rijken. Om dit te verduidelijken bespreekt hij achtereenvolgens vier romans. Allereerst besteedt hij aandacht aan *Misdaad en Straf*, het verhaal van de student Raskolnikov die een moord begaat. Verkuyl ziet in deze roman Dostojewski's visie op de enkeling, de mens zoals die van nature is: de opstandeling tegen God en de medemens.

De Gebroeders Karamazov is de tweede roman die Verkuyls aandacht krijgt. Hij ziet in de familie Karamazov de mensenwereld gerepresenteerd, een wereld waarin afgunst en egoïsme heersen en waar de mensen tegen elkaar zeggen: laat ons rebelleren tegen God en de naaste. Ook ziet Verkuyl dat er in Dostojewski's werk verbindingslijnen lopen van de mensenwereld naar het rijk der demonen en het rijk der genade, het Godsrijk.

De derde roman die Verkuyl bespreekt, is dan ook *Boze Geesten* (ook wel vertaald onder de titel *Demonen*). In het rijk der demonen heerst vrees voor elkaar, verveling, (geuit in) moord en zelfmoord. Maar de boze geesten kunnen uitgedreven worden. Het evangelie van de overwinning van de demonie moet verkondigd worden.

De relatie van het mensenrijk met het Godsrijk wordt nu zichtbaar. Daarom besteedt Verkuyl tenslotte aandacht aan *De Idiot*,

Je zou Dostojewski kunnen typeren als een ethisch genie
